

ENSIMMÄISTEN MAAKUNTAVAALIEN TOIMITTAMISAICAULUSTA

1. Lähtökohta

Sote- ja maakuntauudistusta koskevan hallituksen esitysluonnoksen mukaan ensimmäiset maakuntavaalit toimitettaisiin vuoden 2018 presidentinvaalin yhteydessä. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle joulukuussa 2016 ja uudistusta koskevan lainsäädännön olisi tarkoitus tulla voimaan 1.7.2017.

Maakuntavaalien toimittaminen vajaan seitsemän kuukauden kuluttua niitä koskevan lainsäädännön voimaantulosta on riskialtista, mutta mahdollista jäljempänä sanotun mukaisesti. Toimittamisen vaikeuserrointa ja riskejä lisäävät erityisesti a) se, että maakuntavaalit ovat kokonaan uusi vaalityyppi ja b) se, että kahdet vaalit toimitetaan yhdessä valtakunnallisesti ensimmäisen kerran sitten vuoden 1996.

Euroopan neuvoston asiantuntijaelimen Venetsian komission vaaleja koskevassa, suositusluonteisessa hyvien käytäntöjen koonnoksessa vuodelta 2002 (Code of Good Practice in Electoral Matters/Guidelines and Explanatory Report) on katsottu, että vaalilainsäädännön perussäännösten, kuten vaalijärjestelmää itseään, vaaliviranomaisen kokoonpanoa ja vaalipiirien rajoja koskevien säännösten, ei tulisi olla muutettavissa vähempää kuin vuosi ennen vaaleja, taikka ne tulisi kirjoittaa perustuslain tasoiseen säännökseen.

2. Maakuntavaalien lakisääteiset määräajat

HE-luonnoksen mukainen ensimmäisten maakuntavaalien toimittamisaikataulu on tärkeimpien lakisääteisten määräaikojen osalta seuraava:

-Vaalipäivä sunnuntai 28.1.2018.

-Ennakkoäänestys 17.-23.1.2018.

-Ilmoituskortit viimeistään postitettava äänioikeutetuille 4.1.2018.

-Ehdokasasettelu vahvistetaan 21.12.2017.

-Ehdokashakemukset viimeistään tehtävä 12.12.2017.

-Äänioikeusrekisterin tietojen määräytymispäivä 8.12.2017.

-Eräiden kotikunnattomien ulkomaalaisten ilmoittautuminen äänioikeusrekisteriin 7.12.2017.

-Maakuntavaalilautakunnan 1. kokous (ml. kuulutus valittavien valtuutettujen määrästä) viimeistään 4.12.2017.

-Valtuustojen koon määrittävä maakunnan asukasluku määräytyy 31.8.2017 tilanteen mukaan (saatavissa VTJ:stä myös jälkikäteen).

-Vaalirahoituslain ja puoluelain mukainen ehdokkaiden ja puolueiden kampanja-aika alkaa 28.7.2017.

-”Hyvissä ajoin ennen vaaleja”: VRK:n ilmoitus ulkomaalaisille äänioikeutetuille heidän äänioikeudestaan. Käytännössä reilusti ennen 7.12.2017.

-”Hyvissä ajoin ennen vaaleja”: Väliaikainen valmistelutoimielin asettaa maakuntavaalilautakunnan. Käytännössä reilusti ennen 4.12.2017.

3. Vaalien valmisteluprosessin aikataulusta

Vaalitietojärjestelmään on tarkoitus toteuttaa maakuntavaaleja, samoin kuin kahden vaalin toimittamista yhdessä koskevat muutokset keväällä 2017. Toteutuksen pohjana käytetään hallituksen esitystä. Toteutus on välttämätöntä suorittaa jo tuolloin, jotta tietojärjestelmä olisi toimintakunnossa heti kun lainsäädäntö tulee voimaan (1.7.2017). Jos eduskuntakäsittelyssä tulisi ei-merkittäviä muutoksia, ne toteutettaisiin kesän 2017 aikana. Jos muutokset olisivat kuitenkin merkittäviä (esimerkiksi: maakunnan jako vaalipiireihin tai kuntakiintiöt), syntyy tilanne, että järjestelmämuutoksia ei ehditä tekemään ilman suuria riskejä. Vaalien valmisteluprojekti (ml. todentaminen) on tarkoitus aloittaa jo toukokuussa 2017 ja viimeistään 1.7.2017 lukien. Varsinaiseen toimitusprojektiin siirrytään jo 1.9.2017. Toimitusprojektin alkaessa on välttämätöntä, että tulevien vaalien järjestelmäkoonpano on jo lyöty lukkoon eikä muutoksia enää tehdä. Pohjatietojen päivitys on tarkoitus tehdä ajalla 1.-27.10.2017.

Vaalitietojärjestelmän ohella on viimeistään 1.9.2017 aloitettava muukin valmistelu: mm. vaaliohjeiden ja VAT-ohjeiden laatiminen, koulutuksen järjestäminen, materiaalin laatiminen ja painattaminen. Kaikki tämä tulee tehdä siitä näkökulmasta, että maakuntavaalit toimitaan presidentinvaalin yhteydessä.

4. Puolueiden ja valitsijyhdistysten ehdokasasettelu

Ehdokashakemusten tekemisen määräaika on 12.12.2017 ennen klo 16. Tätä ennen puolueiden tulisi suorittaa oma sisäinen ehdokasasettelunsa. Ehdokkaita voi suurimmassa maakunnassa (Uudellamaalla) olla yhdellä listalla enintään 148. Jos puolue haluaa täyden listan, sen muodostamiseen menee, puolueesta riippuen, jonkin verran aikaa. Voidaan kuitenkin arvioida, että kaikki puolueet voivat saada ehdokasasettelunsa kansanvaltaisista menettelyistä suoritetuksi syksyn 2017 kuluessa. Valitsijyhdistysten tulee puolestaan ennen hakemusten jättöaikaa kerätä vaadittava 100 äänioikeutetun kannatus.

5. Voidaanko maakuntavaalit toimittaa 28.1.2018, jos lainsäädäntö tulee voimaan myöhemmin kuin 1.7.2017?

Vastaus:

a) Lainsäädäntö tulee voimaan 1.9.2017 tai 1.10.2017 tai 1.11.2017:

Voidaan toimittaa, jos eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen ei eduskuntakäsittelyssä tehdä vaalien osalta mitään muutoksia. Toisaalta eduskuntakäsittelyssä tulee tehdä vaalirahoituslakiin ja puoluelakiin se lisäys, että ehdokkaan ja puolueen kampanja-aika ensimmäisissä maakuntavaaleissa alkaa vasta lain tultua voimaan (muutoin se alkaisi 28.7.2017). Tässä vaihtoehdossa puolueiden ja valitsijyhdistysten tulisi suorittaa ehdokasasettelunsa noin 1-3 kuukaudessa.

b) Lainsäädäntö tulee voimaan myöhemmin kuin 1.11.2017:

Ei voida toimittaa. Vaikka varhaisin lakisääteinen määräaika olisi 4.12.2017, jäisi puolueille ja valitsijyhdistyksille liian vähän aikaa kansanvaltaisen ehdokasasettelun toteuttamiseen.